ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 66, Mart 2018, s. 564-570

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
17.01.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
15.03.2018

Kaan KOÇALİ
Yüksek Maden Mühendisi - Kampüs Madencilik Müş. Mak. San. İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İş Sağlığı ve Güvenliği Doktora Programı
kaankocali@gmail.com

YETKİLENDİRİLMİŞ TÜZEL KİŞİLER (YTK) YÖNETMELİĞİ IŞIĞINDA MADENCİLİKTE PROJE ŞİRKETLERİNİN ÖNEMİ

Öz

Ülkemizde madencilik projeleri çoğunlukla iyi bir pazar araştırması yapılmadan, sağlam öngörülerden uzak, teknik detaylara boğulmuş ve devlet kurumlarının istediği şablonlara uydurulmaya çalışılarak yapılmaktadır. En önemlisi projeyi hazırlayanın deneyim sahibi mühendisler olması gerekirken bu projeler üretimde çalıştırılmak istenen mühendislere yaptırılmaktadır. Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler Yönetmeliği ile bir madenin her tür izni alabilmesi ve diğer tüm hususlarda bu YTK'lardan imza alınması gerekmektedir. Böylece bağımsız ve denetleme yetkilerine sahip kuruluşlarca sosyal, ekonomik ve çevresel riskleri en az olan madencilik projelerinin yapılması ile madenciliği kumar olmaktan çıkarıp rasyonelleştirecek ve ayrıca ülke ekonomisinin beklenmedik bir anda kapanan maden işletmeleri sebebiyle zarar görmesini engelleyecektir.

Anahtar kelimeler: Maden, Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler, Maden Proje, YTK Yönetmeliği

THE IMPORTANCE OF PROJECT COMPANIES IN MINING WITH AUTHORIZED LEGAL ENTITIES (YTK) REGULATION

Abstract

In our country, mining projects are mostly done without a good market research, without sound foresight, struggling with technical details and trying to fit into the templates required by government institutions. Most importantly, the project engineers must be experienced engineers who are preparing the project. Most importantly, these projects are made by engineers who want to work in production, while those who prepare the project must be experienced engineers. Authorized Entity Entity Regulation (YTK) requires that a mine obtain all kinds of permits and signatures from these YTK's in all other matters. Thus, mining projects with the lowest social, economic and environmental risks will be made possible by independent and supervisory authorities and it will rationalize and rationalize mining from gambling and also prevent the country's economy from being damaged by unexpected mine operations.

Keywords: Mining, Accredited Legal Persons, Mining Project, YTK Regulation

1. GİRİŞ

Mühendislik hedeflenen üretimin günün ekonomik koşulları altında minimum riskle optimum kalitede ve maksimum kazanç sağlayacak şekilde tasarlanmasıdır. Bir üretim sisteminin bu özelliklere sahip olması da o sistemin önce iyi bir proje hazırlama ve daha sonra iyi bir proje yönetimi süreçlerinden geçmesi ile sağlanır.

Madencilik projeleri gibi gerek ekonomik gerekse teknik olarak oldukça riskli olan projelerin sağlıklı sonuçlanması için profesyonel proje hazırlayıcıları tarafından hazırlanması gerekir. Madencilik projeleri de diğer projeler gibi amaçlarına göre yeni yatırım projeleri, tesisin üretim kapasitesini arttırmaya yönelik genişletici tevsii projeleri ve tesisi tamamlayıcı-modernize edici projeler olmak üzere ayrılır. Yazıda geçen proje hazırlama kavramından kasıt, özellikle ilk yatırım projeleridir. Bu tür riskli projeleri sağlıklı kılacak olan projelendirmenin üretimden önce, her türlü parametreyi iyi bir öngörü ile hesaplayabilecek deneyimde insanlar tarafından yapılmasıdır. Ancak ülkemizde bu durum pek de olması gerektiği gibi değildir.

Ülkemizde madencilik projeleri çoğunlukla iyi bir pazar araştırması yapılmadan, sağlam öngörülerden uzak, teknik detaylara boğulmuş ve devlet kurumlarının istediği şablonlara uydurulmaya çalışılarak yapılmaktadır. En önemlisi projeyi hazırlayanın deneyim sahibi mühendisler olması gerekirken bu projeler üretimde çalıştırılmak istenen mühendislere yaptırılmaktadır. Ülkemizde pek çok yatırımcı maliyetleri kısma için işe aldığı mühendislerde birbirinden oldukça bağımsız kriterler aramakta, proje hazırlama işini (mühendisleri yetkinlik derecesine göre ayırmayarak) az maaş alacak ve projenin aksaması durumunda da muhasebeye gönderebileceği ya da olası bir iş kazasında savcının karşısına çıkabileceği, işsiz kalma korkusuyla boyunduruk altında olan mühendislere yıkmaktadır.

2. YETKİLENDİRİLMİŞ TÜZEL KİŞİLER YÖNETMELİĞİ (YTK)

"Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" 18 Şubat 2015 günkü Resmi Gazete'de yayımlandı ve 6592 sayılı yasa olarak yürürlüğe girdi. Bu yasa ile 1985 yılında yürürlüğe girmiş olan 3213 sayılı Maden Kanunu altıncı kez değiştirilmiş oldu. 6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nun yirmi iki maddesinde değişiklik yapıldı. Geçici Madde olmak kanunun ilk halinde yürütme ve yürürlük dâhil toplam elli dört maddeden oluştuğu, süreç içinde bunlardan onunun mülga, birinin de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği ve maddelerdeki değişikliklerin çoğunlukla hayli kapsamlı olduğu dikkate alınırsa, Kanunda yapılan yeni değişikliklerin önemi ve çapı daha iyi anlaşılabilir (Kayadelen, 2015).

"Yetkilendirilmiş tüzel kişilik nedir?" sorusuna cevap verebilmek için öncelikle ilgili kanuna bakmak gerekir. Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler Yönetmeliği "YTK Yönetmeliği" 3 Haziran 2016 tarih ve 29731 sayı ile Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 01.01.2017 tarihi itibari ile uygulanmaya başlanmıştır. Bu yönetmelik; "tüzel kişiler veya maden arama ya da işletmecilerinin Genel Müdürlükçe yetkilendirilmiş tüzel kişi olarak yetkilendirilmesi, denetimi, uyarılması, yetki belgelerinin askıya alınması, süresinin uzatılması ve iptal edilmesi, bu tüzel kişiliklerce hazırlanan rapor, proje ve her türlü teknik belgenin Genel Müdürlüğe verilmesi, çalıştıracakları elemanların nitelikleri ile ilgili hususları kapsar." maddesinden yola çıkarsak bir maddenin her tür izni alabilmesi ve diğer tüm hususlarda bu kişilerden imza alınması gerekmektedir. Arama ve işletme ruhsat sahipleri çalışacakları YTK ile sözleşme imzalayıp MİGEM'e sunacak ve bu tarihten sonraki tüm hizmetleri ruhsat sahibi adına YTK yerine getirecektir.

- Ruhsat müracaatları ve ruhsatlarının alımı
- Maden arama projeleri
- Arama faaliyet raporları
- İşletme faaliyet raporları
- İşletme projeleri
- İşletme izinleri
- IV. grup madenler için işletme sertifikası
- Ruhsat/sertifika devri işlemleri
- Hammadde üretim izin belgeleri
- Orman izin işlemleri
- ÇED yönetmeliği kapsamında proje tanıtım dosyası
- Jeolojik ve topografik haritaların hazırlanması
- Ruhsat sınırlarının aplikasyonu
- Fizibilite raporlarının hazırlanması
- Sevk fişi projelerinin hazırlanması

Yasada yapılan bazı değişikliklerin asıl gerekçelerini, ilgili maddelerin gerekçelerinden anlayabilmek mümkün. Gerekçeleri şu başlıklar altında toplayabilmek mümkün: MİGEM'e verilen proje, rapor vb belgelerin niteliğini artırma isteği; madencilikteki iş kazalarını önlemek/azaltmak için bir şeyler yapmak zorunda kalınması; siyasal otoritenin, kimsenin iznini gerektirmeden yürüye gelen bazı rutin işlemleri kendi iznine tabi kılma isteği; Bakanlığın, iş kazaları karşısındaki sorumluluğunu kaldırma arzusu; mali gücü yetersiz olanları sektörden dışlama amacı; mineral kaynakların işletilmesinden devlete daha fazla gelir aktarma isteği; minerallerden yurt içinde daha fazla katma değer yaratılması isteği ve madencilerin/işverenlerin bazı sıkıntılarını giderme istekleri (Kayadelen, 2015).

3. PLANLAMA SURECİ VE MADENCİLİKTEKİ UYGULAMALARI

Genel anlamda ulusal planlama, politik olarak belirlenmiş ulusal amaçları, belirli bir sürede gerçekleştirmek için alternatif stratejiler arasında seçim yapabilmek ve sermaye, yetişmiş insan gücü ve doğal hammaddeler gibi sınırlı kaynakları birbiriyle yarışan alanlar arasında akılcı (rasyonel) bir biçimde tahsis edebilmek için kullanılan bir tekniktir. Diğer bir deyişle planlama, ekonomideki kaynak tahsisi kararlarına, önceden belirlenmiş ve birbirleri ile tutarlı hedeflere ulaşmak amacıyla yapılan müdahaledir (Ozel, 2006).

Planlama, bugünden geleceğe uzanan eylemlerin hepsini kapsar ve gelecekle ilgili öngörülerde bulunurken geleceği biçimlendirmeyi amaçlar. Bir başka ifade ile ulusal planlama, bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve benzeri temel ekonomik ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri, belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda, belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve uzun dönemli ekonomik karar alma sürecini koordine etmek için harcanan bilinçli devlet çabası olarak tanımlanabilir (Yazıcıoğlu, 2001).

Planlama süreci, hükümetin ortaya koyduğu amaç ve önceliklere bağlı olarak belirlenen hedeflerin ve bunların gerçekleşebilmesi için gereken ilke, politika ve tedbirlerin saptanmasıyla, diğer bir değişle planın hazırlanması ile başlayan ve daha sonra bu planın uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi ile süren bir etkinlikler bütünüdür. Planlanma süreci ile planın kendisi birbirinden farklı olgulardır. Plan, planlama sürecinin ilk aşaması olan plan hazırlama sürecinin sonuç ürünü olup ayrı yöntemlerle ele alınarak farklı kaynak dağıtım kısasları uygulanır. Örneğin; ekonomik sektörlerde kaynak dağılımı temel olarak ekonomik etkinlik ilkesine göre yapılırken, sosyal sektörlerde temel dağıtım ilk esi toplumsal gereksinimlerdir (Ozel, 2006).

Sektörlerin ayrı ayrı ve farklı dağıtım kıstasları uygulanarak ele alınması, plan bütünlüğünü bozmaz. Önemli olan sosyal ve ekonomik sektörlerin hem kendi aralarındaki hem de alt sektör düzeyindeki karşılıklı çok yönlü ve karmaşık ilişkilerin gözden kaçırılmamasıdır (Yazıcıoğlu, 2001).

Yatırım projeleri, kurulu bir tesiste yeni bir ürünün üretilmesi için hazırlanan, yeni bir tesis kurulmasını amaçlayan yeni yatırım projeleridir. Projeden beklentileri olan tarafların nesnel ve gerçekçi kriterlerle değerlendirme yapmalarına olanak sağlanması bakımından, projenin içerik ve unsurlarının normlaştırılması çok büyük kolaylıklar ve açıklıklar sağlamaktadır. En az düzeyde olsa bile, bu şekildeki bir norm; herkesin kendi anlayışı çerçevesinde proje hazırlamasının getireceği sakınca ve karmaşıklıkları önemli ölçüde giderecektir. Bu amaçla gerek finansör kuruluşlar gerekse mevcut madencilik mevzuatları, çeşitli değerlendirmelerin rahatlık ve kolaylıkla yapılabilmesi için madencilik projelerinin bir norm halinde hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır (Köse ve Kahraman, 1992).

Yatırım projelerinde ortak amaç; belirli faaliyetlerin, girişimci veya ulusal ekonomi açısından en az maliyetle en fazla yararı sağlayacak şekilde öngörülen zamanda sonuçlandırılmasıdır. Bu nedenle teknolojik olarak bir bütün oluşturan her bir proje aşamasının, belirli zaman dilimleri içinde, teknolojik sırası geldikçe bitirilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik, yalnız teknik ve ekonomik yönden iyi hazırlanmış projeyi yeterli kılmamakta, aynı zamanda uygulama planının da hazırlanarak çağdaş tekniklerle yönetilmesini de zorunlu kılmaktadır (Koçali, 2011).

Madencilik mevzuatlarında belirtilen normlar ile finansör kuruluşların belirlediği normlar birbirlerine yakınlık göstermektedir. Bu verilen proje normları incelendiğinde hazırlanacak bir

projenin esas olarak yapısal hazırlık, değerlendirme ve uygulama planının çıkarılması bölümleri olmak üzere üç ana bölümde ele alınarak hazırlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Ozel, 2006).

Proje yapısal kısmının ise; genel bilgiler, ekonomik, teknik ve finansal bilgiler kısmı olmak üzere dört bölümde ele alınarak, gerekli araştırmaların yapılması suretiyle hazırlanabileceği görülmektedir (Koçali, 2011).

3.1. Madencilik Projelerinde Ekonomik Faktörlerin Gereği

Uzun vadede çözüm, yatırımcıyı bir maden projesini işin ehli proje şirketlerine yönlendirecek bilinçlendirme faaliyetleri olsa da esas köklü tedbir kanunlarla madencilik projelerinin yapılması işini bağımsız, denetleyici yetkiye sahip proje şirketlerine devretmek ve bunun için yaptırımlar getirmektir. Peki, proje hazırlamanın proje şirketlerine yaptırılması ne gibi faydalar sağlar; bunları bilmek için öncelikle sektörde görülen bu eksikliğin doğurduğu tehlike ve zayıflıkları incelemek gerekir.

Öncelikle şunu bilmek gerekir ki cevherin teknik parametreleri özellikle arama teknolojilerinin ilerlemesi sonucu üretilen karar destek araçları ve yazılımlarla ekonomik sınırlarda kalan hata paylarıyla tahmin edilebilmektedir. Üretimin projelendirilmesi pazarın koşulları ve geleceğini iyi okuyabilen mühendislerin yapacağı üretim planlamasıdır aslında. Bu sebeple proje hazırlanırken dikkat edilmesi gereken faktörler teknik faktörlerden çok ekonomik faktörlerdir. Bu faktörlerin sürekli değişmesi ve kendi içerisinde ayrı disiplinlere konu olması ayrı bir uzmanlık alanı yaratmaktadır. Projeyi yönetecek mühendisin teknik yeterlilik dışında ekonomik etkenlere de uzmanlık derecesinde halim olmasını beklemek büyük bir risk doğurur.

Günümüz teknolojisinde madencilik projelerinin hazırlanmasında en önemli kısım doğru bir üretim ve satış planlaması yapmak daha sonra çevresel faktörleri içeren atık yönetimi için bir kılavuz sunmak ve sosyal faktörleri içeren iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almak, toplumun bilgilendirilmesi gibi faaliyetleri yaparak proje yöneticilerine engelsiz bir yol çizmektir.

Sözü edilen bu yetkiler ayrı bir uzmanlık gerektirip işletmede çalışan bir vardiya mühendisinden yaptığı işe ek bir sorumluluk olarak yüklenmesi işletme ve çevre için bir tehdit oluşturur. Böyle bir durumda görevi projenin gösterdiği şekilde üretimi gerçekleştirmek, projenin herhangi bir teknik sorununda bu krizi yönetebilmek, işletmedeki prosesleri istatiksel olarak kontrol etmek ve işçiler arasında koordinasyonu sağlayarak istenen üretimi yapmak üretim mühendisinin pek çok sorunla başa çıkmasını durumunu ortaya koyacaktır. Bu da projenin zamana bağlı veriminin azalmasına ve işletmede beklenmedik sorunların ortaya çıkmasına sebep olur. Şurası kesindir ki ülkemizde serbest rekabet ruhu hayatımızın her alanına girmektedir. Buna madencilik de dâhildir.

3.2. Madencilik Sektöründe Rekabet Artışının Getirisi

Sektörümüzde en küçük işletme birimleri için dahi rekabet artmakta, daha iyi ve daha profesyonel bir madencilik anlayışı bu rekabetin sonucu doğmaktadır. Bilgisinin ve yeterliliğin sınırlarını bilen, kendini belli bir konuda uzmanlaştıran mühendis aranan mühendis olacak, her alanda çalıştırılan ancak bunların her birinde bilgi ve yeterliliği sınırlı olan mühendis saf dışı kalacaktır. Bu sonuç kaçınılmazdır. Ve yine proje hazırlayan mühendisle projeyi uygulayan mühendis ayrımını yaparak kurumsallaşmanın ilk adımını atacak olan işletmeler ayakta kalacak, diğerleri ise yüksek maliyetler ve beklenmedik sürprizlerle, uygulama hataları veya proje hatalarından ötürü zayıflayacak ve kapacaklardır. Madencilik sektöründe proje şirketlerinin olma-

ması ya da yatırımcı tarafından tercih edilmemesi ülkemiz madenciliği için bir kayıp olup, bugünkü yerli maden şirketlerinin gelecekte kapanması veya kurumsallaşamaması sonucunda projecilik kültürünü benimsemiş yabancı yatırımcılar sektörümüzde daha baskın olacaktır. Bu da ülkemiz için açık bir tehlikedir.

Madencilik projelerinin proje şirketlerince ve yetkili mühendislerce hazırlanmasının faydalarını sıralayacak olursak:

- Öncelikle üretim yöntemini ve sürecini belirleyen bu projeler uzmanlık alanı salt bu konu olan şirketler tarafından yapılacak ve projenin sağlıklı olmasını sağlanacaktır.
- Maden projelerinin profesyonel şirketlerce hazırlanması bir yasa ile zorunlu hale getirilirse yeni iş kolları doğacak ve sektörümüzde projecilik kavramı tam olarak oturacak, bu konuda yeni bilimsel faaliyetler başlayacaktır.
- Projecilik şirketlerinin kurulması sektörde istihdam edilecek maden mühendislerinin sayısını arttırarak, üstelik projecilik işinin gereği olarak maden mühendisi çoğunlukla girişimci konumunda olacak ve sektör canlılık kazanacaktır.
- Proje şirketlerinin kurulması aynı zamanda yatırımcının projeyi hazırlayan üzerindeki yaptırımlarını kısıtladığından, yapılacak projelerin çevreyle barışık olmasına dikkat edilecek ve üretimi biten alanının rekreasyonu için gerekli masrafları optimum miktarda olacak şekilde projede belirtilecek, ayrıca işçilerin çalışma koşullarını ve yöre halkının huzurunu azami derecede gözeten projeler ortaya çıkacak, sürdürülebilir madencilik kavramı gelişecektir.
- Devletimiz kanunu zorunluluk getirmese dahi yatırımcılara finansman sağlayan kurlular veya bankaların böyle bir zorunluluk getirmesi projelerin mali risklerini de düşürecektir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İlk yatırım projelerinin bağımsız ve denetleme yetkilerine sahip kuruluşlarca yapılması demek; sosyal, ekonomik ve çevresel riskleri en az olan madencilik projelerinin yapılması demektir. Dünyada buna benzer bir zorunluluk Ekvator Prensipleri olarak bazı bankalar tarafından kabul edilmiş ve yatırımcılara projenin sosyal ve çevresel risklerini azaltmaları için bazı yaptırımlar getirmiştir. Bankaların ve kurumların profesyonel şirketlerce yapılmış projeler karşılığından kaynak sağlaması ve üretim izinlerini vermesi; bankalar için verilen kredilerin en az riskle geri dönmesini sağlayacak, devlet için ise istihdam edilen personelin işsiz kalması riskini azaltacak, her şey projede belirtilen vadelerde, minimim risklerle yürütülecektir. Maden projelerinin proje hazırlama şirketlerince yapılması madenciliği kumar olmaktan çıkarıp rasyonelleştirecek ve ayrıca ülke ekonomisinin beklenmedik bir anda kapanan maden işletmeleri sebebiyle zarar görmesini engelleyecektir.

KAYNAKLAR

3213 Sayılı Maden Kanunu, (http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3213.pdf)

Kayadelen, Mehmet, (2015), "Maden Yasası yine değişti. Bir sonraki değişiklik ne zaman?", (http://kayadelen.gen.tr)

Koçali, Kaan, (2011), Bir Maden Yatağı İçin Uygun Yeraltı Üretim Yöntemi Seçimi ve Projelendirilmesi, İstanbul Üniversitesi, Maden Mühendisliği Bölümü, İstanbul

Köse, H.; Kahraman, B.; (1992), Maden İşletme Ekonomisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yayınları, İzmir

Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği,

(http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170921-1.htm)

Özel, Mehmet, (2006), Madencilik Sektöründe Yatırım Projesi Analizi ve Yönetimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Maden Mühendisliği Bölümü Maden İşletme Anabilim Dalı, İzmir

Yazıcıoğlu, Tayfun, (2001). Bir Maden veya Taş Ocağı Sahasının Projelendirme Aşamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümü, İzmir

Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler İle İlgili Yönetmelik,

(http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160603-1.htm)